

УДК 373.3:159.955

DOI 10.31654/2663-4902-2021-PP-1-44-51

Гордієнко Т. В.

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
hordienkotana@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-4662-1895>

Білоусова Н. В.

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
kposv1@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-4167-9649>

Долматова М. П.

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри прикладної лінгвістики
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
dolmatovam129@gmail.com
<https://scholar.google.com.ua/citations?user=gnA0fPkAAAAJ&hl=uk>

**ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ПІД ЧАС
АНАЛІЗУ НАВЧАЛЬНИХ МУЛЬТФІЛЬМІВ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ**

Розвиток критичного мислення у процесі навчання є важливим чинником освітніх реформ в Україні. Зокрема, у Законі України «Про освіту» зазначається, що «спільними для всіх компетентностей є наступні уміння: читання із розумінням, уміння висловлювати власну думку усно і письмово, критичне і системне мислення, здатність логічно обґрунтовувати свою позицію, творчість, ініціативність, уміння адекватно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, здатність комунікувати і співпрацювати з іншими людьми». Відповідно, розвиток критичного мислення стає основою для формування сучасного учня Нової української школи як мислячої, творчої, креативної, освіченої особистості.

Зорієнтованість початкової школи на впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі визначає пошук сучасних динамічних, яскравих, доцільних наочних засобів навчання. Одним із таких засобів є мультиплікаційний фільм, який дозволяє повідомляти нову інформацію в доступній формі, демонструвати способи поведінки, міркувати, робити висновки, висловлювати власну думку, відтак розвивати критичне мислення молодших школярів.

У статті запропоновано низку прийомів розвитку критичного мислення молодших школярів під час аналізу навчальних мультиплікаційних фільмів на уроках різного профілю в початковій школі. Це такі прийоми, як: «Ромашка запитань Блума», технологія кластеру, метод асоціативного куща, технологія кубування, мозковий штурм, робота в парах, кошик ідей, ажурна пилка, дискусія, метод «ПРЕС», сенкан, фішбоун тощо. Запропоновано алгоритм введення навчального мультфільму в урок для визначення проблеми, а далі працювали за будь-яким із перелічених прийомів. Доведено, що недопустимо застосовувати лише самостійний перегляд дітьми мультиплікаційних фільмів не застосовуючи обговорення побаченого, адже тоді критичне мислення формуватись не буде.

Ключові слова: критичне мислення, технології критичного мислення, розвиток критичного мислення учнів початкової школи, мультиплікаційний фільм, мультиплікаційний фільм як засіб розвитку критичного мислення учнів початкової школи.

Постановка проблеми. Розвиток критичного мислення у процесі навчання є важливим чинником освітніх реформ в Україні. Зростаючий інтерес до викладання та впровадження дидактичних прийомів критичного мислення в процесі проведення сучасної освітньої реформи в Україні багато фахівців приєднують до нормативно-правових документів Міністерства освіти і науки України, тоді як необхідно наголосити, що поява згаданих документів зумовлена тими змінами, що відбуваються в житті людського суспільства, глибоким проникненням інформаційних технологій, що актуалізує проблему впровадження нових, ефективних підходів навчання учнів до викликів і можливостей майбутнього. Запам'ятовування фактів чи знань («давати знання») не дає змоги адаптуватись до турбулентного змінного сьогодення. Людина, чие мислення сформовано так, не здатна самовдосконалюватися, точніше не здатна швидко, а це не лише створює додатковий дискомфорт, а й жодним чином не допомагає вирішувати швидко виникаючі проблеми за сучасних умов діяльності, що характеризуються високим ступенем невизначеності та швидкості інформаційного взаємообміну [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У Законі України «Про освіту» зазначається, що «спільними для всіх компетентностей є наступні уміння: читання із розумінням, уміння висловлювати власну думку усно й письмово, критичне і системне мислення, здатність логічно обґрунтовувати позицію, творчість, ініціативність, уміння адекватно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, здатність комунікувати і співпрацювати із іншими людьми». Відповідно, розвиток критичного мислення стає основою для формування сучасного школяра як мислячої, творчої, креативної, освіченої особистості [3].

Критичне мислення молодших школярів формується у процесі безпосередньої пізнавально-мисленнєвої діяльності та у процесі міжособистісного спілкування в школі. Щоб визначити ознаки критичного мислення, ми проаналізували роботи таких науковців, як А. Байрамова, А. Липкіної, Л. Рибак, В. Сінельнікова. І на основі їх висновків виділяємо такі ознаки: самостійність поглядів, незалежність розумових дій, це виливається в намагання самотужки опрацювати інформацію, активне включення в обговорення питань, які стоять на уроці, подолання страху відстояти свою думку [5].

Мультиплікаційний фільм є сучасним, динамічним, наочним засобом навчання і виховання учнів початкової школи. Використання навчальних мультиплікаційних фільмів в освітньому процесі початкової школи з дидактичною метою позитивно впливає на становлення, розвиток і формування особистості молодшого школяра. Цієї думки дотримуються такі науковці, чії дослідження ми проаналізували: В. Бондар, Н. Вукіна, Н. Гавриш, Н. Дементієвська, В. Дороз, О. Мерзлякова, М. Сітцева, Р. Силко, І. Харченко, Ю. Хомська.

Мета статті визначити ознаки критичного мислення молодших школярів, дослідити технологію застосування мультфільму як засобу розвитку критичного мислення учнів початкової школи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Здатність відстояти власну точку зору, витримати натиск скептиків і чужих думок, уміння помічати помилки в думках і ідеях інших однокласників, спроби віднайти мотиви і причини інших думок, ідей, висновків; критичне ставлення до себе, уміння побачити і визнати свої помилки, адекватно оцінити свої знання та прогалини в них, аналіз власних способів розв'язання навчальних задач, уміння адекватно сприймати критику інших для подолання недоліків, помилок, упущень, непорозумінь; дослідницьке і пошукове спрямування мисленнєвих процесів, пошук найоптимальніших способів вирішення навчальних завдань, котрі є метою заняття, наявність критичного погляду на свої ідеї, думки, умовиводи, намагання віднайти кращий спосіб виконання навчальних завдань, прояв творчості і креативності; майстерність ведення діалогу, аргументування власних ідей, поваги до думок та ідей співрозмовників, уміння працювати у команді, щоб виконати поставлені завдання [2, с. 80].

Науковці одноставно висловлюються щодо ролі і значення мультиплікаційних фільмів у розвитку молодшого школяра. Дослідниця Р. Силко зазначає, що мульти-

плікаційний фільм є найсприятливішим у формування активності і розкритості мислення дитини. Коли діти переглядають мультиплікаційний фільм, то його змістове навантаження впливає на свідомість дитини і чинить збагачувальний вплив на досвід і знання дитини [2, с. 87].

Переглядаючи сюжет, можна спостерігати демонстрацію вчинків героїв мультиплікаційного фільму, спостерігаємо за їх поведінкою. Якщо буде присутній відповідний аналіз переглянутого матеріалу з оцінкою поведінки героїв і власних вчинків, якщо будуть робитись висновки після перегляду матеріалів, то це чинитиме сприятливий вплив на формування критичного мислення молодших школярів.

В нашому дослідженні ми дотримуватимось такого визначення мультфільму, котрий є засобом формування критичного мислення учнів початкової школи – це фільм, котрий було створено із використанням методу мультиплікації з метою досягти кількісних і якісних змін в мисленні учня початкової школи. Такий фільм спонукає до аналізу пізнавальної або життєвої проблеми. Процес аналізу здійснюватиметься на основі аналізу різноманітних джерел інформації. Також здійснюватиметься аналіз шляхів вирішення проблеми, котра постала в мультфільмі, та вибір найкращого способу [7, с. 110].

Отже, застосування прийому перегляду мультиплікаційних фільмів є важливим шляхом інтегрування художньої літератури, котра втілена в мультфільмі, в освітній процес початкової школи.

Науковець І. Малай пропонує прийоми роботи з мультиплікаційним фільмом: розігрування мультфільмів, озвучка мультфільму, живий мультфільм, зворотній порядок, створення мультфільму з кадрів, стоп-кадр, пришвидшена зйомка [8, с. 158].

Досліджувані нами технології критичного мислення дозволяють учням самостійно навчатися, здобувати цікаві знання, вчитися організовувати власну діяльність для вирішення проблем, уміння співпраці з іншими учнями, формувати навички ефективної комунікації, знаходити правильні результати, формувати вміння самоконтролю, самооцінки та самовдосконалення.

Безсумнівно, сучасні учні є досить активними та найбільш незахищеними і невідготтовленими перед використанням медіапродукції, тому особливо актуальним є формування в учнів початкової школи критичного мислення. Зауважимо, що формування основ критичного мислення учнів початкової школи як обов'язкової умови вдалої й ефективної соціалізації молодшого школяра в інформаційному суспільстві є основним елементом навчальної роботи в школі. Розвинене критичне мислення учня початкової школи сприяє не тільки усвідомленню отриманої інформації, а також і самостійному аналізу найрізноманітніших точок зору; також воно сприяє тому, що учень початкової школи навчається вибирати серед суцільного потоку медійної інформації основне, вчиться оцінювати її, здійснювати аналіз проблемних ситуацій і знаходити їх найкраще розв'язання. На основі опрацювання наукової літератури ми змогли переконатися, що результативність, успішність і ефективність формування умінь, котрі пов'язані із критичним мисленням учнів початкової школи напряму залежать від вибору форм, методів і засобів організації освітнього процесу в початковій школі [5].

Ми навіть не піддаємо сумніву той факт, що пріоритет має належати активним формам діяльності молодших школярів, котрі задіюють їх у творчий процес пізнання, дослідження, обговорення завдань, презентації власних ідей, прийняття рішень. Отже, критичне мислення – це обов'язково самостійне мислення. Дітям слід надати достатньо свободи, для того щоб вони змогли мислити і самостійно розв'язувати складні питання.

Критично мислити можна навчитись у будь-якому віці. Стверджуємо на основі досвіду роботи вчителів початкових класів, що у дітей молодшого шкільного віку вже мається накопичений для цього достатній життєвий досвід і емпіричні знання. Ми впевнені, що завдяки застосуванню критичного мислення традиційний процес пізнання набуває індивідуальності, відбувається свідомо, безперервно і результативно [4, с. 30].

Пропонуємо низку прийомів розвитку критичного мислення в учнів початкової школи. Це: «Ромашка запитань Блума», технологія кластеру, метод асоціативного куща, технологія кубування, мозковий штурм, робота в парах, кошик ідей, ажурна пилка, дискусія, метод «ПРЕС», сенкан, фішбоун тощо.

«Ромашка запитань Блума»

Цей метод у 1956 р. створив Семюель Бенджамін Блум, відомий американський педагог, дитячий психолог, автор теорії оволодіння знаннями. За мету він ставив формування у школярів пізнавальної самостійності, виміряв її рівні за такими критеріями: знання, усвідомлення, застосування на практиці, аналіз, синтез і оцінювання.

Сенс запропонованої методики міститься у висуванні певного завдання або теми дослідження молодшими школярами. Учні її мають вивчити і дослідити.

Для поглибленого усвідомлення навчального матеріалу педагог-фасилітатор ставить перед своїми учнями ряд із шести різноманітних типів запитань (просте питання, питання на уточнення, питання на інтерпретацію або пояснення, питання на розвиток творчості і креативності, оціночні питання і питання на застосування).

Щоб унаочнити для ефективнішого сприймання молодшими школярами завдань, доречно намалювати ромашку, а на її пелюстках написати запитання, надавши кожному типу питання пелюстку [7, с. 212].

Прості запитання.

Ми пропонували учням запитання, при відповіді на які треба було назвати певні факти, згадати необхідну інформацію і презентувати її. Такий метод часто застосовується в традиційних формах контролю навчальних досягнень, і в умовах Нової української школи цей метод теж актуальний, бо навчає вільно висловлювати власні думки. Можна додати в цю технологію і крісло автора. Вважаємо, що відповіді на такі питання неважко знайти. Іноді ми дану техніку застосовували за принципом гри «Що? Де? Коли?» [2, с. 75].

Застосування запитань на уточнення.

Часто їх застосування не має пізнавальної мети. Проте цінним є те, що вони дають молодшому школяру можливість підтримувати зворотній зв'язок щодо висловленого.

Діти спочатку сприймають алгоритм роботи, перепитують, уточнюють, не розуміють смислу діяльності тощо. Такі запитання часто ставлять для уточнення інформації, котра не була озвучена у доповіді.

Ми їх застосовували шляхом використання таких словесних формул: «Отже, на твою думку..?», «За твоїми словами..?», «Я зрозуміла твої слова так...» [4, с. 15].

Питання на інтерпретацію.

Їх ми починали зі слів «Чому?». За мету ми ставили пошук зв'язку між тими думками, ідеями, фактами, інформацією, знаннями, визначеннями: Чому..? Що ти мав на увазі..?, Що ти хотів цим сказати..? [6, с. 212].

Питання на розвиток творчості і креативності.

В такі запитання ми вставляли частку «б». Це елемент прогнозування, тому, на наш погляд, він сприяє формуванню творчості і креативності учнів початкової школи. За допомогою таких питань створюються нові сценарії, наприклад: А що було б.., Якби ти..., тощо [6, с. 213].

Питання на оцінювання.

Застосування таких питань дозволяє виробити у молодших школярів оціночні судження за типом: правильно – неправильно, добре – погано, позитив – негатив. За допомогою таких питань ми інтегрували інформацію, котра вивчається, в систему набутих знань і досвіду і в систему особистісних переконань. Так продукувались оціночні судження. Цей процес передбачає усвідомлення, інтеграцію, так освітній процес стає особистісним, учень навчається вільно висловлювати свої думки і переконання.

Ми також передбачали самооцінювання якості тієї інформації, що засвоювалася: Чим одне явище відмінне від іншого..? Як би ти оцінив..? Дай оцінку діям героя..? тощо [6, с. 215].

Питання практичного характеру.

Ми їх спрямовували на дослідження зв'язку між інформацією, що вивчається, і її практичним застосуванням: Де ти можеш це використати? Як ти це застосуєш?

Дітям подобається унаочнювати питання, записувати на пелюстках, листочках, різноманітних заготовках. Питання іноді бувають складні для дітей, важливо показувати і випромінювати повагу до думок дітей, до їх мисленнєвої діяльності. Також школярі мають зрозуміти, що вивчення інформації і засвоєння знань – це тільки певний етап навчання. Далі діти мають навчитись оцінювати, розшифровувати інформацію і користуватись нею у разі потреби [6, с. 221].

Технологія кластеру.

Саме слово англійського походження і означає *скупчення, пучок*.

Ми виділяли смислові одиниці тексту та унаочнювали їх, оформлюючи графічно у пучок. Такий метод дозволяє подати на уроці велику кількість інформації, причому інформація структурується і систематизується, виводячи основні поняття з теми, що вивчається. Так основні поняття, слова, ідеї, терміни подаються послідовно і створюють наочну цілісну картину.

Досвід застосування даної технології дозволив нам констатувати підвищення мотивації учнів, ідеї так сприймати легше. Кластер сприяє гнучкості мислення, критичності мислення, творчості мислення і глибокому розумінню.

Створення кластеру учнями – це творчий процес. Можна простежити власну оцінку учнями явища, застосувати авторський підхід, креативність, самореалізуватись.

Працювати над створення кластеру можна індивідуально, у групах або колективно. Головне тут створити психологічний комфорт. У кластері може бути багато розгалужень залежно від обсягу інформації [7, с. 112].

Метод асоціативного куща.

Спочатку ми визначаємо тему, над якою клас буде працювати на уроці, а учні пригадують асоціації, котрі виникають у них, коли вони почули тему. Так ми спирались на життєвий досвід дітей. Спочатку найяскравіші і найстійкіші асоціації, далі менш яскраві. Так створюється куш, котрий розростається.

Вважаємо цей метод універсальним, адже застосовували його на різних етапах уроку на різних предметах і визнаємо його ефективність [7, с. 231].

Метод кубування.

Цей метод полегшив нам розгляд багатьох тем. Ми його застосовували і на етапі актуалізації, і на етапі усвідомлення змісту уроку. Ми створювали кубик, а на його гранях розміщували вказівки за зразком:

- опиши,
- порівняй,
- назви асоціацію,
- проаналізуй,
- знайди застосування,
- запропонуй аргументи «за» чи «проти».

При використанні такої технології важливо знати, що порядок розгляду граней куба передбачає ускладнення запитань, питання мають бути зрозумілі і доступні для молодших школярів [7, с. 301].

Метод мозкового штурму.

Ми з учнями організовували атаку на проблему, тобто це такий метод, коли всі учні обдумували, як можна проблему вирішити. Так ми знаходили декілька варіантів вирішення її. Учні могли проявляти творчість і креативність, вчилися вільно висловлюватись.

Питання або проблему ми записували на дошці або виводили на слайд. Далі, після обдумування діти коментують, висловлюють ідеї, наводять приклади. Всі про-

позиції я записую або на дошці, або на фліпчарті, або також створюю слайд. Зауваження до авторських пропозицій заборонені.

Важливо дотримуватись таких правил:

- кожна ідея важлива. Якщо висловлювати до них зауваження, то учні можуть зневіритись або почати відстоювання, а у нас на меті є генерація ідей.
- Кожен має висловитись. Фіксувати треба всі ідеї, навіть найабсурдніші і найфантастичніші. Не критикувати, щоб учні не боялись висловлюватись.
- Заохочення. Заохочувати якомога більше ідей, так діти можуть пофантазувати, покреативити і так у різноманітті ми можемо знайти найкращу ідею.
- Розвиток і вдосконалення попередніх ідей. Так ми виходимо на вищу якість.
- Обговорення висунутих ідей [5].

Метод «ПРЕС».

За допомогою цього методу ми вчилися висловлюватись чітко, стисло, лаконічно, по суті щодо дискусійної проблеми, котра розглядається на уроці.

Пропонуємо структуру цього методу:

- власна оцінка інформації, котра вивчається: «Я вважаю, що»
- докази, аргументи, відстоювання, обґрунтування думок і ідей: «Тому що».
- наведення прикладів. Ми застосовували ключову фразу – «Наприклад».
- узагальнення думок, підведення підсумків. «Отже ...», «Я вважаю...» [7, с. 82].

Метод рибної кістки, Fishbone.

За допомогою цього методу ми візуально відтворювали причинно-наслідкові зв'язки, у формі риб'ячої кістки як шаблону для унаочнення. Це дозволило нам стисло і послідовно показати причини певного явища. В голові ми позначаємо завдання чи проблему. Вгорі – причини виникнення проблеми, над якою працюємо, знизу – фактаж, яким ми розкриваємо причини [5].

Основною формою організації освітнього процесу для розвитку критичного мислення учнів початкової школи є все ж таки урок, і слід ретельно пояснювати і відпрацьовувати відтворення інформації. Радимо вводити навчальний мультфільм, котрий дозволяє поставити проблему, а далі працювали за будь-яким із перелічених методів.

В жодному разі неприпустимо застосовувати лише самостійний перегляд дитячих мультиплікаційних фільмів, не застосовуючи обговорення побаченого, адже тоді критичне мислення формуватись не буде.

Отже, критика і творчість мають бути основними шляхами вирішення освітніх проблем, причому творчість дозволить створити щось нове, а критичність дозволить переглянути і переоцінити усталену інформацію і способи дій. У критичному мисленні неодмінно слід використовувати творчість, на що мотивує молодших школярів перегляд мультиплікаційних фільмів. А критичне і творче мислення є частинками одного інструментарію мислення.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Мультиплікаційні фільми є ефективним засобом виховання дітей молодшого шкільного віку. Мультиплікаційні фільми дозволяють демонструвати дитині різноманітні способи взаємодії із навколишнім світом, сформувати первинні уявлення про добро і зло, про правила поведінки в різноманітних ситуаціях і наодинці з собою, сприяють підвищенню загальної обізнаності, розвитку критичного мислення, формують світогляд дитини. Перевагу слід надавати якісному продукту, де дитина зможе почути чітко і правильне мовлення акторів, рідну мову, де притаманний простий і зрозумілий сюжет, де добро перемагає зло, де зрозуміло, хто із героїв добрий, а хто – злий, де є освітня і виховна мета. Щоб ефективно формувати критичне мислення, мультиплікаційний фільм має відповідати темі уроку або тематичного тижня; мати освітню і виховну мету та обов'язково супроводжуватись обговоренням і дискусійними формами роботи. В перспективі плануємо дослідити особливості розвитку критичного мислення молодших школярів засобами мультфільму на різних предметах початкової школи.

Література

1. Белкіна-Ковальчук О. В. Формування критичного мислення учнів початкових класів у процесі навчання: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.09. Волинський держ. ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк, 2006. 21 с.
2. Білоус О. Діти – найвимогливіша й найбеззахисніша телевізійна аудиторія. *Телевізійна журналістика*. Львів, 2000. № 6. С. 72–88.
3. Закон України «Про освіту». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
4. Пометун О. Путівник з розвитку критичного мислення в учнів початкової школи: метод. посіб. для вчителів. Київ, 2017. 96 с.
5. Пометун О. Як розвивати критичне мислення в учнів (з прикладом уроку). URL: <http://nus.org.ua/articles/krytychne-myslennya>.
6. Потятиник Б. В. Медіа: ключі до розуміння. Львів: ПАІС, 2004. 310 с.
7. Дороз В. Ф., Романова Л. Я., Ярова О. Б., Нищета В. А., Удовиченко Г. А. Формування критичного мислення на уроках мови: монографія / передмова К. О. Баханова Київ: Освіта України, 2008. 336 с.
8. Чемоніна Л. В. Розвиток критичного мислення учнів початкової школи на уроках української (рідної мови) та читання: зб. наук. праць. *Бердянський державний педагогічний університет. Серія «Педагогічні науки»*. 2013. № 3. С. 155–161.

References

1. Byelkina-Kovalchuk, O. V. (2006). Formuvannya krytychnoho myslennya uchniv pochatkovykh klasiv u protsesi navchannya [Formation of critical thinking of primary school students in the learning process]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Lutsk [in Ukrainian].
2. Bilous, O. (2000). Dity – nayvymohlyvisha y naybezzakhysnisha televiziyna audytoriya [Children are the most demanding and defenseless television audience]. *Televiziynna zhurnalistyka – Television journalism*. Lviv. 6. 72–88 [in Ukrainian].
3. Zakon Ukrayiny «Pro osvitu» [Law of Ukraine «On Education»]. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [in Ukrainian].
4. Pometun, O. (2017). *Putivnyk z rozvytku krytychnoho myslennya v uchniv pochatkovoyi shkoly* [A guide to the development of critical thinking in primary school students]. Kyiv [in Ukrainian].
5. Pometun, O. *Yak rozvyvaty krytychne myslennya v uchniv (z prykladom uroku)* [How to develop critical thinking in students (with a sample lesson)]. URL: <http://nus.org.ua/articles/krytychne-myslennya> [in Ukrainian].
6. Potyatynik, B. V. (2004). *Media: klyuchi do rozumynnya* [Media: keys to understanding]. Lviv: PAIS [in Ukrainian].
7. Bakhanova K.O., Doroz, V.F., Romanova, L.YA., Yarova, O.B., Nyshcheta, V.A. & Udovychenko, H.A. (2008). *Formuvannya krytychnoho myslennya na urokakh movy* [Formation of critical thinking in language lessons]. Kyiv: Osvita Ukrayiny [in Ukrainian].
8. Chemonina, L. V. (2013). *Rozvytok krytychnoho myslennya uchniv pochatkovoyi shkoly na urokakh ukrayins'koyi (ridnoyi movy) ta chytannya* [Development of critical thinking of primary school students in Ukrainian (native language) lessons and reading]. Berdyanskooho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu. 3. 155–161 [in English].

Hordiyenko T.

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Pedagogy, Primary Education and Educational Management, Nizhyn Gogol State University
 hordienkotana@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-4662-1895>

Bilousova N.

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Pedagogy, Primary Education and Educational Management, Nizhyn Gogol State University
 kposv1@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-4167-9649>

Dolmatova M.

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Applied Linguistics, Nizhyn Gogol State University
dolmatovam129@gmail.com
<https://scholar.google.com.ua/citations?user=gnA0fPkAAAAJ&hl=uk>

USE OF CRITICAL THINKING TECHNOLOGIES DURING ANALYSIS OF EDUCATIONAL CARTOONS IN PRIMARY SCHOOL

The development of critical thinking in the learning process is an important factor in educational reforms in Ukraine. In particular, the Law of Ukraine "On Education" states that "common to all competencies are the following skills: reading comprehension, the ability to express their opinions orally and in writing, critical and systematic thinking, the ability to logically justify their position, creativity, initiative, ability to adequately manage emotions, assess risks, make decisions, solve problems, the ability to communicate and cooperate with other people. Accordingly, the development of critical thinking becomes the basis for the formation of a modern student of the New Ukrainian school as a thinking, creative, creative, educated person.

The orientation of primary school on the introduction of information and communication technologies in the educational process determines the search for modern dynamic, bright, appropriate visual aids. One such tool is a cartoon, which allows you to communicate new information in an accessible form, demonstrate behaviors, reason, draw conclusions, express their own opinions, and thus develop critical thinking of younger students.

The article offers a number of techniques for the development of critical thinking of primary school children during the analysis of educational cartoons in lessons of various profiles in primary school. These are techniques such as: Bloom's Chamomile Questions, cluster technology, associative bush method, cubing technology, brainstorming, pair work, basket of ideas, openwork saw, discussion, PRESS method, senkan, fishbone, etc. An algorithm for introducing an educational cartoon into a lesson to identify a problem, and then worked on any of these techniques. It is proved that it is inadmissible to use only independent viewing of cartoons by children without using the discussion of what they have seen, because then critical thinking will not be formed.

Key words: critical thinking, critical thinking technologies, development of critical thinking of primary school students, cartoon, cartoon as a means of developing critical thinking of primary school students.